

Secretariatul Parlamentului Republicii Moldova

Direcția generală juridică

AVIZ

la proiectul legii taxei de stat
(nr.484 din 27.12.2022)

Direcția generală juridică a examinat proiectul de lege nominalizat, conform prevederilor art.54 din Regulamentul Parlamentului, adoptat prin Legea nr.797/1996 și ale Legii nr.100/2017 cu privire la actele normative și reieșind din analiza efectuată relatăm următoarele.

A. Aspecte de ordin general și procedural:

1. Proiectul de lege a fost înaintat cu titlu de inițiativă legislativă de un grup de deputați în Parlamentul Republicii Moldova, conform prevederilor art.73 din Constituția Republicii Moldova și art.47 din Regulamentul Parlamentului.

2. Potrivit notei informative, proiectul legii a fost elaborat în vederea ajustării cadrului normativ în domeniul taxelor de stat, reieșind din necesitatea asigurării unui echilibru bugetar de asigurare a unui serviciu public calitativ corelat la obligația cetățeanului care beneficiază de acest serviciu. Elaborarea și punerea în aplicare a noilor prevederi legale sunt necesare pentru ca sistemul de taxare să reflecte o nouă structură și dinamică a proceselor desfășurate în instanțele de judecată, să acorde garanții părților pentru asigurarea unui proces echitabil, precum și pentru acoperirea costurilor de asigurare a logisticii necesare.

3. Urmare analizei proiectului de lege dat constatăm că autorii propun:

- majorarea cuantumurilor taxei de stat și modificarea procentului de încasare a acesteia;

- eliminarea plafonului maxim al taxei de stat pentru cererile cu caracter patrimonial;

- introducerea taxei de timbru (taxă fixă de 200 lei);

- introducerea unor taxe suplimentare pentru acțiuni procedurale în cadrul acțiunilor civile, administrative, cum ar fi taxe pentru cereri de recuzare a judecătorului, de strămutare a cauzei, de repunere în termen, accelerare a procesului, audiere a martorilor, experților, specialiștilor, explicare a deciziei, amânare a ședinței etc.

- revizuirea regimului juridic al scutirilor de la plata taxei de stat.

4. Este de menționat, că în conformitate cu prevederile art.58 alin.(1) din Constituția Republicii Moldova, sunt contribuții financiare prin care cetățenii au obligația să contribuie la cheltuielile publice, fapt care marchează taxele de stat ca pe o categorie deosebită de contribuții financiare constituționale. În acest sens, necesită a atrage atenția la condiția constituțională specială, care statuează în art.58 alin.(2) din Constituție, că sistemul legal de impuneri trebuie să asigure așezarea justă a sarcinilor fiscale. De aceea, proiectul de lege nr.484 din 27.12.2022 necesită examinarea sub condiția constituțională a așezării juste a taxelor.

5. Proiectul este înaintat în calitate de inițiativă legislativă de către un grup de deputați în Parlament. Formal, inițiativa legislativă nr.484 din 27.12.2022 corespunde cerințelor art.73 din Constituție și prevederilor art.47 din Regulamentul Parlamentului. Concomitent, analizând proiectul de lege prin prisma institutului dreptului la inițiativă legislativă și ale etapelor de elaborare a actelor normative, prevăzute de Legea nr. 100/2017 cu privire la actele normative, menționăm că autoritatea responsabilă de asigurarea și promovarea politicii statului în domeniul taxei de stat este Guvernul Republicii Moldova, care prin intermediul Ministerului Justiției, inițiază și elaborează proiectele de legi respective, asigurând completitudinea dosarului proiectului de lege și transparența, dar și *calitatea procesului de reformă potrivit Legii nr.239/2008 privind transparența în procesul decizional*.

6. Autorii relevă în nota informativă condițiile care au impus elaborarea proiectului și finalitățile urmărite. Însă, contrar prevederilor legale, nota informativă nu conține informații referitoare la analiza cadrului legislativ în vigoare, corelarea prevederilor proiectului de lege cu prevederile legislației în vigoare, informații privind legalitatea și echilibrul între reglementările concurente, oportunitatea, concurența normelor juridice. Astfel, nota informativă ce însoțește proiectul de lege nr.484 din 27.12.2022, ar fi trebuit să conțină rezultatele evaluării cu referire specială la concluziile studiilor, lucrărilor de cercetare, evaluărilor statistice, referire la documente de politici publice, etc, fapt confirmat și de prevederile art.25 din Legea nr.100/2017, care stabilește expres la alin.(1) că, „elaborarea proiectelor actelor normative este precedată, în funcție de importanța și complexitatea proiectelor respective, de efectuarea studiilor de cercetare în scopul fundamentării necesității sau lipsei acestora privind inițierea elaborării unui act normativ”.

7. Proiectul de lege nr.484 din 27.12.2022 are un impact evident asupra bugetului de stat. Reieșind din aceasta necesită a avea în vedere necesitatea respectării a 2 condiții obligatorii, și anume:

a) În cazul unui proiect de lege care prevede reglementări cu impact asupra bugetului și/sau care prevede reorganizări și reforme structurale ori instituționale, în calitate de studiu de cercetare se realizează analiza inițiativei de elaborare a actului normativ, conform metodologiei de analiză ex ante. Proiectul dat nu conține o astfel de analiză.

b) Conform art.131 alin.(4) din Constituție, „*orice propunere legislativă sau amendament care atrag majorarea sau reducerea veniturilor bugetare sau împrumuturile, precum și majorarea sau reducerea cheltuielilor bugetare pot fi adoptate numai după ce sunt acceptate de Guvern*”. Or, și potrivit art.58 din Regulamentul Parlamentului, avizul Guvernului este obligatoriu.

Astfel, obligativitatea existenței acceptului prealabil al Guvernului, în privința propunerii legislative, constituie drept o condiție imperativă de la care legislativul nu poate deroga, iar nerespectarea acesteia constituie o încălcare a procedurii stabilite de Constituție, în materie de legiferare (a se vedea Hotărârile Curții Constituționale nr. 29/2001, nr.2/2014, nr.11/2014, nr.23/2019; nr.8/2021).

8. Deși, în Planul de acțiuni pentru implementarea Strategiei privind asigurarea independenței și integrității sectorului justiției pentru anii 2022-2025 aprobat prin Legea nr.211/2021, la Direcția strategică II, Obiectivul 2.1 „Îmbunătățirea accesului la justiție și a sistemului de protecție a drepturilor omului în sectorul justiției,” printre rezultatele scontate se urmărește „mecanisme îmbunătățite care facilitează accesul la justiție”, observăm că printre acțiunile propuse nu se regăsește modificarea legii taxei de stat.

9. Nota informativă nu întrunește condițiile art.34 din Legea nr.100/2017, care prevede că, autorii proiectului asigură efectuarea expertizelor economice, financiare, științifice,

juridice, anticorupție sau alte expertize prevăzute de legislație, în funcție de tipul raporturilor sociale reglementate de actul normativ. Concomitent, proiectul de lege trebuie supus avizării obligatorii de către *autoritățile publice responsabile de implementarea prevederilor conținute în proiect, instituțiilor interesate, precum și reprezentanților societății civile, care întocmesc și prezintă autorului proiectului avizele la proiect astfel cum prevede art.32 din Legea nr.100/2017.*

10. Accentuăm asupra necesității consultărilor cetățenilor asupra problemelor abordate de către autor, opinia cărora este importantă la luarea deciziilor în mod participativ și democratic. Având în vedere că pe fiecare dosar sunt minimum două părți (Reclamantul și Pârâtul), dar ar putea fi și mai multe părți (reclamanți, pârâți, intervenienți principali, intervenienți accesorii), putem constata că în instanțele judecătorești participă la procesul de judecată minimum 600 mii de persoane, iar maximum peste un milion. În contextul expus, menționăm că din rapoartele pentru Agenția de Administrare a Instanțelor Judecătorești a Ministerului Justiției, instanțele judecătorești anual examinează și pronunță hotărâri definitive și irevocabile pe marginea a circa 300 mii de cazuri. Așa, de exemplu, în a.2021- 337613 de cauze, în a.2020 –294084 cauze, și în a.2019 –309307 cauze.

Astfel, problema taxelor de stat în cadrul procesului judiciar este de o importanță maximă socială, fiind necesar de asigurat *așezarea justă a taxelor, conform art.58 alin.(2) din Constituție.*

B. Privitor la conținutul nemijlocit al proiectului de lege și respectarea normelor de tehnică-legislativă comunicăm următoarele :

1. Art.20 din Constituția Republicii Moldova prevede accesul liber la justiție prin faptul că *orice persoană are dreptul la satisfacție efectivă din partea instanțelor judecătorești competente împotriva actelor care violează drepturile, libertățile și interesele sale legitime. Nici o lege nu poate îngreuna accesul la justiție.* Curtea Constituțională, la rândul său, prin Hotărârea nr.31 din 01.10.2013 a invocat că în orice societate democratică protecția persoanei (fizice sau juridice) este una din atribuțiile de bază ale statului, iar posibilitatea persoanei de a utiliza în instanța de judecată toate mijloacele procedurale necesare pentru apărarea sa constituie un remediu efectiv pentru asigurarea unui proces echitabil, principiu care se desprinde din cuprinsul art.20 alin.(1) din Constituție. Efectivitatea dreptului la justiție reclamă ca persoanele să beneficieze de o posibilitate clară și concretă de a contesta un act care constituie o ingerință în exercitarea drepturilor lor.

2. La fel, în jurisprudența sa (decizia de inadmisibilitate nr.74/2019), Curtea Constituțională a statuat că dreptul de acces la un tribunal nu este un drept absolut. Acesta poate fi limitat. Limitările accesului la o instanță trebuie să fie prevăzute de lege, să urmărească un scop legitim și să fie proporționale, pentru a nu afecta însăși esența dreptului. În cadrul mecanismului statului, funcția de restabilire a ordinii de drept, care se realizează de către autoritatea judecătorească, reprezintă de fapt un serviciu public ale cărui costuri sunt suportate de la bugetul de stat.

În consecință, legislatorul este îndreptățit să instituie taxe de stat pentru cererile de chemare în judecată pentru a putea acoperi anumite costuri ale procedurii judiciare la care participă părțile aflate în litigiu. Curtea Constituțională a reținut în Decizia 93g/2019, că art.20 din Constituție nu instituie nicio interdicție cu privire la taxele judiciare, fiind firesc ca justițiabilii care beneficiază de activitatea desfășurată de autoritățile judecătorești să contribuie la acoperirea cheltuielilor acestora.

Sub acest aspect, menționăm și practica CEDO, unde Curtea Europeană a Drepturilor Omului, amintește că dreptul la justiție nu este absolut. El poate face obiectul unor limitări, de

vreme ce, prin însăși natura sa, reclamă reglementare din partea statului, care urmează a alege mijloacele pe care le va folosi în acest scop. În această privință, Curtea nu a respins niciodată ideea de impunere a unor restricții financiare cu privire la accesul unei persoane la justiție, tocmai în interesul unei bune administrări a justiției (*Cauza Ashingdane împotriva Regatului Unit al Marii Britanii, cauza Kreuz împotriva Poloniei*). În pofida marjei de apreciere de care dispune statul în această materie, Curtea subliniază că limitarea dreptului de acces la justiție nu este compatibilă cu prevederile art.6 alin.(1) din Convenție decât dacă prin aceasta se urmărește un scop legitim și **dacă există un grad rezonabil de proporționalitate între mijloacele utilizate și scopul vizat**. În vederea asigurării principiului consfințit de Legea supremă a statului privind asigurarea accesului liber la justiție și a prevederilor art.6 din Convenție, **quantumul taxei de stat urmează a fi unul proporțional care să nu condiționeze încălcarea acestui principiu fundamental**.

În particular, ținând cont de principiul conform căruia Convenția urmărește protejarea unor drepturi care nu sunt teoretice sau iluzorii, ci concrete și efective, Curtea Europeană a Drepturilor Omului a reiterat faptul că, în ceea ce privește quantumul cheltuielilor de judecată, apreciat în contextul circumstanțelor unei spețe date, inclusiv capacitatea reclamantului de a le achita, precum și faza procedurală în care această restricție este impusă sunt factori care trebuie luați în considerare, atunci când se determină dacă o persoană a beneficiat de dreptul de acces la un tribunal sau dacă, datorită quantumului cheltuielilor de judecată, dreptul de acces la un tribunal a fost restrâns în așa măsură încât este afectat în însăși substanța sa. De asemenea, Curtea a menționat, că, deși art.6 din Convenție nu garantează accesul gratuit la justiție, uneori costurile ridicate ale procedurilor pot aduce atingere acestui drept. Astfel, **o taxă de stat în quantum ridicat, o cauțiune proporțională cu valoarea obiectului procesului sau alte cheltuieli de judecată disproporționate față de posibilitățile financiare ale reclamantului pot reprezenta o descurajare în fapt a liberului acces la justiție**. (cauza *Kreuz c. Poloniei*, cauza *Kijewska c. Poloniei*).

Alte cazuri care confirmă teza expusă supra sunt următoarele.

În cauza *SRL Tudor-Comerț c. Moldovei*, având în vedere suma pretinsă, taxa de stat cerută și omisiunea instanțelor judecătorești naționale de a stabili capacitatea întreprinderii reclamante de a plăti taxa de stat, Curtea Europeană a conchis că dreptul întreprinderii reclamante de acces la o instanță a fost, în mod efectiv, limitat până la punctul în care acesta a devenit iluzoriu.

În cauza *Podbielski și PPU Polpure c. Poloniei*, CEDO a stabilit că autoritățile naționale nu au păstrat un raport de proporționalitate între interesul statului de a percepe taxe judiciare și interesul reclamantilor de a-și susține interesul în fața unei instanțe, Curtea concluzionând că obligarea la plata unor taxe de timbru foarte mari constituie o restricționare disproporționată a dreptului reclamantilor de acces la justiție.

În cauza *Stankov c. Bulgariei*, CEDO a reținut faptul că, în cadrul unei acțiuni în despăgubire împotriva statului, normele privind costurile judiciare trebuie să evite plasarea unei sarcini excesive pentru justițiabili. Costurile nu ar trebui să fie excesive sau să constituie o restricție nejustificată privind dreptul de acces la instanță.

3. În contextul celor expuse, subliniem că suma ce urmează a fi achitată ca taxă de stat în instanță nu trebuie să constituie un impediment al cetățenilor de a se adresa justiției. Obiectivul care trebuie să fie avut în vedere îl constituie reflectarea corectă de către sistemul de taxare a costurilor judiciare pe care le presupune buna funcționare a sistemului justiției ținând cont de realitățile de ordin economic și social inerente nivelului de dezvoltare a Republicii Moldova și, implicit, nivelul de pregătire, instruire și educație ale populației. Această operațiune va asigura astfel echilibrul corespunzător între eforturile bugetare de

asigurare a unui serviciu public corespunzător calitativ și obligația cetățeanului care folosește acest serviciu de a contribui la susținerea costurilor.

Stabilirea unor taxe și costuri judiciare ridicate va afecta direct situația financiară a reclamantilor și pot constitui o limitare ilegală a dreptului de acces la justiție în cazul în care acestea sunt prea mari, deoarece pot priva persoanele de dreptul de acces la instanță. La stabilirea acestora, este important să se conștientizeze numărul impunător de cetățeni care anual sesizează instanțele judecătorești. Tendința de creștere semnificativă a încălcărilor o semnalizează în rapoartele sale anuale și Avocatul poporului (Ombudsmanul).

4. Nu poate fi ignorat nici impactul pe care îl produce Legea nr.76/2016 cu privire la reorganizarea instanțelor judecătorești, prin care au fost reorganizate cele 45 de judecătorii în 15. Or, reducerea mobilității în rândul populației rurale în tandem cu distanțele mai mari de deplasare și condițiile de transport precare au generat și continuă să producă dificultăți sistemice de acces la justiție. Aceasta este deosebit de relevant în zonele îndepărtate și rurale unde locuiesc 57% din cetățenii Republicii Moldova, și care reprezintă 84% din procesele de judecată derulate.

Din această perspectivă, considerăm că taxele trebuie să fie accesibile și să corespundă proporțional situației financiare a persoanei care apelează la sistemul judiciar. Caracterul adecvat al unei taxe depinde de elementele fiecărui caz în parte, inclusiv de resursele reclamantului, care în mare parte vor fi insuficiente și vor îngreuna accesul la justiție.

5. Din cuprinsul proiectului nu se desprind norme care ar prevedea posibilitatea instanțelor de judecată, la prezentarea probelor necesare care stabilesc situația materială precară a părții și în corespundere cu art.85-86 din Codul de procedură civilă, să poată decide de a scuti total sau parțial de achitarea taxei de stat sau a celei de timbru.

O asemenea reglementare ar viza tocmai acele situații în care partea nu poate face față cheltuielilor unui proces din cauza lipsei mijloacelor financiare. Or, neeliberarea de la plata taxei de stat ar duce la îngreunarea accesului la un tribunal, fapt ce în consecință este o încălcare a art.6 alin.(1) din Convenție.

În acest context, Curtea Europeană a Drepturilor Omului, în jurisprudența sa în cauza *Clionov c. Moldovei*, cauza *Malahov c. Moldovei*, a statuat că în cazul în care persoana nu dispune de posibilități financiare, taxa de stat fiind excesivă, și ei i se refuză în îndeplinirea justiției pe acest motiv, atunci accesul la un tribunal este grav afectat.

În același timp, în cauza *SRL „Tudor Comert” c. Moldovei*, Curtea Europeană a Drepturilor Omului a statuat, că în cazul în care persoana invocă lipsa surselor financiare, la înaintarea acțiunilor în judecată atunci instanța urmează să examineze minuțios acest aspect.

6. La art.2 din proiect, se propune instituirea taxei de timbru, sumă fixă de 200 de lei *percepută de la persoanele fizice și juridice pentru toate cauzele civile, de contencios administrativ, precum și pentru contestațiile împotriva procesului-verbal și deciziilor agenților constatați în procesele contravenționale. Taxa de timbru se impune pentru fiecare acțiune, cerere sau act de procedură efectuat în primă instanță cât și în căile de atac.*

Potrivit notei informative, taxa de timbru va fi încasată pentru cheltuielile legate de administrarea dosarelor.

Considerăm nejustificată instituirea taxei de timbru, în condițiile în care proiectul de lege prevede la art.3 impunerea cu taxă de stat fiecare acțiune, cerere și act de procedură efectuat în prima instanță cât și în căile de atac. Taxa de timbru aplicată distinct de taxa de stat, dublează aceste taxe. Or, achitarea taxei de timbru suplimentar taxei de stat, fără a prevedea posibilitatea scutirii, amânării sau eşalonării achitării acesteia, în lipsa unei argumentări corespunzătoare, cel puțin pentru persoanele din grupurile vulnerabile, va împovăra și mai

mult persoana care dorește să depună o acțiune în instanța de judecată și o va descuraja să apeleze la sistemul judiciar pentru apărarea drepturilor sale fundamentale.

Este de reținut, că instituirea unui sistem de taxe duble, mai ales în cauzele de contencios administrativ, ar conduce concomitent la limitarea accesului în instanțe a populației, și respectiv la creșterea încălcărilor din partea organelor de stat, iar ca efect la creșterea corupției.

7. În temeiul alin.(1) al art.2 din proiect, taxa de timbru va fi percepută la contul instanței de judecată. Potrivit art.121 alin. (1) din Constituție, *resursele financiare ale instanțelor judecătorești, se aprobă de Parlament și se includ în bugetul de stat.*

Prin urmare, finanțarea instanțelor judecătorești se face numai de la buget, în modul și în volumul care să garanteze condițiile economice corespunzătoare pentru înfăptuirea justiției în conformitate cu Constituția.

Ținem să precizăm că, legea bugetară anuală reprezintă mediul unic în care se planifică și repartizează resursele bugetare disponibile ale statului în strânsă corelare cu prioritățile politice ale Guvernului și ținând cont de performanța programelor de cheltuieli publice. Totodată, norma în redacția propusă poate duce la abuzuri din partea instanțelor de judecată care vor face să mărească artificial bugetul său prin acțiuni arbitrare pentru a impune cetățenii să achite cât mai mult respectiva taxă.

8. La art.3 alin.(1) din proiect, se impune cu taxă de stat, *fiecare acțiune, cerere sau act de procedură efectuat în primă instanță cât și în căile de atac, pentru cererile de contestare a actelor și acțiunilor executorului judecătoresc, precum și pentru eliberarea copiilor de pe documente conform anexei nr.1.*

Potrivit anexei menționate, se percepe taxă de stat: *pentru cererile de audiere a martorilor, experților, specialiștilor, pentru cereri de recuzare, pentru cereri de strămutare, pentru cereri de asigurarea acțiunii, pentru cererile privind accelerarea procesului, pentru cererile privind explicarea hotărârilor/deciziilor, etc.*

Structura propusă prin proiect taxelor judiciare devine una complexă, ceea ce va face dificil pentru cetățeni să estimeze costurile probabile, iar perceperea de taxe pentru exercitarea drepturilor procedurale va îngreuna și demotiva cetățenii în dorința de ași apăra drepturile prin intermediul sistemului de justiție.

9. Taxele menționate care constituie o nouă sursă de venit la bugetul de stat, iar încasarea acestora nu este argumentată în nici un fel prin nota informativă la proiect, fapt ce reprezintă o încălcare a prevederilor Legii nr.100/2017. Or, conform art.71 alin. (4) din Legea nr.100/2017, la interpretarea actului normativ se va ține cont de nota informativă care a însoțit proiectul actului normativ respectiv și de alte documente care permit identificarea voinței autorității publice care a adoptat, a aprobat sau emis actul normativ.

Considerăm că normele respective necesită a fi revăzute și examinate suplimentar, cu prezentarea unor argumente și explicații, calcule economico-financiare, ce ar permite determinarea necesității și cuantumului acestora, ținând cont de specificul domeniului de reglementare.

10. Prin proiect se impune cu taxa de stat *cererile de amânare motivată a ședinței de judecată în cauza civilă, contravenționale sau de contencios administrativ.*

Este de menționat, că prin taxa pentru amânarea ședințelor de judecată se creează posibilitatea de a depune cereri de amânare a ședințelor de mai multe ori, în consecință aceasta ar conduce și mai mult la tergiversarea ședințelor de judecată. Or, tergiversarea intenționată a dosarului reprezintă un abuz, iar instanța de judecată, în temeiul art.10 din Codul de procedură civilă, *în cazurile expres prevăzute de lege, sancționează cu amendă participanții la proces, reprezentanții, alte persoane care nu sunt participanți pentru fapte ce constituie încălcări procedurale.*

Potrivit prevederilor art.206 alin.(5) din Codul de procedură civilă *la solicitarea întemeiată a participantului la proces, instanța poate amâna o singură dată judecarea cauzei în legătură cu neprezentarea motivată a reprezentantului acestuia, iar absența nemotivată în ședință a reprezentantului, dacă aceasta a cauzat amânarea judecării cauzei, conform alin.(6) a articolului în cauză se sancționează cu amendă de până la 50 de unități convenționale*. În această situație, instanța va obliga reprezentantul, la cererea separată a părții interesate, să repare prejudiciul cauzat prin amânarea procesului.

11. Prevederile propuse prin proiect nu se aplică și cauzelor penale, unde sunt cele mai grave încălcări ale drepturilor omului. Respectiv această propunere nu va influența mersul dosarelor penale. Atunci când ne referim la cheltuielile de judecare a cauzei, trebuie să se facă diferența clară între cheltuielile în cadrul procesului civil și cele din cadrul procesului penal. În ambele proceduri, sunt efectuate cheltuieli judiciare, însă în cadrul unui proces penal, statul este titularul acțiunii penale, fiind primul interesat în tragerea la răspundere penală a celor care au încălcat legea penală. În cazurile penale abuzul amânărilor vor continua, iar deciziile de amânare a ședințelor de judecată ori a respingerii amânării este în exclusivitate în puterea doar a judecătorilor. Niciun participant la proces nu poate decide asupra cererilor de amânare.

12.Ținem să precizăm că, cererea de recuzare nu constituie o acțiune sau cerere în justiție cu caracter principal, accesoriu și nici o cale de atac ordinară sau extraordinară, ci reprezintă o apărare în legătură cu modul de alcătuire a completului de judecată prin prisma unei pretense sau potențiale cauze de incompatibilitate.

Instituția incompatibilității constituie un remediu procesual pentru situațiile în care prezumția de imparțialitate a judecătorului este pusă la îndoială. Judecătorul declarat incompatibil este împiedicat să participe la activitatea procesuală desfășurată într-o anumită cauză, în acest mod fiind respectate principiile de drept privind imparțialitatea și obiectivitatea modului de soluționare a litigiilor deduse judecătii. În acest sens, Curtea Europeană a Drepturilor Omului în *cauza Micallef c.Maltei* a subliniat că, într-o societate democratică, instanțele trebuie să inspire încredere justițiabililor. Orice judecător despre care poate exista o temere legitimă privind lipsa de imparțialitate trebuie să fie recuzat.

Prin urmare, în virtutea prevederilor legale, în ipoteza existenței cazurilor de incompatibilitate, judecătorul are obligația să se abțină. Totodată, obligației judecătorului de a se abține îi corespunde dreptul părții de a-l recuza pe acesta. Ori neachitarea taxei pentru depunerea cererii de recuzare a judecătorului privează partea de dreptul de al recuza, fapt pentru care, considerăm că, imparțialitatea implică lipsa oricăror taxe în procesul de examinare a unei cereri de recuzare.

13. Cu referire la taxa de stat pentru cererile privind accelerarea procesului, menționăm că art.4 al Codului de procedură civilă prescrie că *sarcinile procedurii constau în judecarea justă, în termen rezonabil a cauzelor de apărare a drepturilor încălcate sau contestate, a libertăților și a intereselor legitime ale persoanelor fizice și juridice*.

În conformitate cu art.192 alin.(1) din Codul de procedură civilă, *pricinile civile se judecă în primă instanță în termen rezonabil*.

Criteriile de determinare a termenului rezonabil sunt: complexitatea pricinii, comportamentul participanților la proces, conduita instanței judecătorești și a autorităților relevante, importanța procesului pentru cel interesat. Respectarea termenului rezonabil de judecare a pricinii se asigură de către instanță.

În conformitate cu art.192 alin.(11) din respectivul Cod, în situația în care, la judecarea unei pricini concrete, există pericolul de încălcare a termenului rezonabil, participanții la proces pot adresa instanței care examinează pricina în fond o cerere privind accelerarea procedurii de judecare a cauzei.

Examinarea cererii se face în absența părților, în termen de 5 zile lucrătoare, de către un alt judecător sau de un alt complet de judecată decât cel care examinează pricina, iar în temeiul alin.(12) al aceluiași articol, instanța decide asupra cererii printr-o încheiere motivată, prin care fie obligă instanța care judecă pricina în fond să întreprindă un act procesual, stabilind, după caz, un anumit termen pentru accelerarea procedurii, fie respinge cererea.

În conformitate cu art. 426 alin.(3) al Codului de procedură civilă, recursul împotriva încheierii se examinează în termen de 3 luni într-un complet din 3 judecători, pe baza dosarului și a materialelor anexate la recurs, fără examinarea admisibilității și fără participarea părților. În contextul normelor invocate, considerăm că impunerea unei taxe de stat pentru accelerarea procesului de judecare a cauzei este lipsită de relevanță, fapt pentru care necesită a fi exclusă.

14. La art.3 alin.(1) norma propusă la lit.m), impunerea taxei de stat „*pentru alte tranzacții și acțiuni de importantă juridică*” este una neclară și imprevizibilă și ar putea fi aplicată în mod discreționar.

În scopul previzibilității și predictibilității normelor juridice recomandăm concretizarea tranzacțiilor și acțiunilor de importantă juridică în baza cărora se poate de perceput taxa de stat, ori excluderea acestei norme pentru a evita aplicarea acesteia în mod arbitrar.

15. Norma de la art.3 alin.(2) din proiect propunem a fi exclusă, întrucât nu corespunde conținutului articolului. Cu atât mai mult, norma dublează prevederile art.6 alin.(2) din Legea nr.242/2010 cu privire la taxele consulare, în conformitate cu care, *serviciile consulare nu sunt supuse taxei de stat sau oricăror altor taxe stabilite de autoritățile administrației publice centrale sau locale*.

Potrivit regulilor de tehnică legislativă, în procesul de creație legislativă nu este admisă reglementarea juridică a aspectelor ce vizează același obiect sau aceleași relații sociale în mai multe acte normative.

16. La art.5:

- La alin.(1) lit.h) propunem ca cuvântul „reziliere” să fie înlocuit cu cuvântul „rezoluțiune”, întru asigurarea uniformității terminologiei cu Codul civil.

- Potrivit normei propuse la art.5 alin.(2), *valoarea acțiunii se indică de reclamant. În cazul necorespunderii vădite a valorii indicate a valorii acțiunii ei reale, judecătorul poate dispune, pentru stabilirea ei, prezentarea de probe, cercetarea la fața locului, efectuarea expertizei din contul solicitantului*.

În acest context, atragem atenția că potrivit art.87 alin.(2) din Codul de procedură civilă, în cazul necorespunderii vădite a valorii indicate a valorii acțiunii ei reale, judecătorul poate dispune, pentru stabilirea ei, prezentarea de probe, cercetarea la fața locului, efectuarea expertizei *din contul reclamantului*.

Prin urmare, în scopul excluderii neclarităților care pot apărea la aplicarea legii, considerăm necesară corelarea normelor în privința determinării de către cine vor fi suportate cheltuielile aferente determinării valorii reale a acțiunii.

17. La art.6 atenționăm asupra neclarității conținutului normei de reglementare propuse la alin.(4) care lasă loc de interpretări diferite și contradictorii, de aceea limbajul juridic al normei necesită a fi adus în corespundere cu cadrul normativ în vigoare (potrivit art.84 CPC, se impune cu taxă de stat fiecare cerere de chemare în judecată, iar legislația în vigoare nu definește noțiunea „capete de cerere”).

18. Pentru utilizarea unei terminologii constante și cu scop de rigoare redacțională, propunem la art.8 alin.(2) din proiect, cuvintele „cereri de proprie” a se substitui cu textul „cereri de validare a popririi”. La fel, expresia „de anularea a actelor juridice fictive sau frauduloase” se va substitui cu textul „de anularea a actelor juridice simulate”.

19. La art.9:

- La alin.(3) se utilizează textul de „fiecare document: hotărâre, sentință, încheiere”, și nu sunt incluse deciziile, ordonanțele. Astfel, propunem folosirea unei noțiuni generice care să includă toate actele emise de instanța de judecată. Obiecția este valabilă și pentru pct.1.18 din anexa nr.1 din proiect.

- Conform normei propuse la alin.(4) *se perceape taxa de stat pentru fiecare cerință din acțiune*, or, nu este clar textul „mai multe cerințe, cu finalitate diferită”.

- Norma de alin.(5) nu se încadrează în conținutul articolului. După sens, norma vizează obiectul impunerii cu taxă de stat și poate constitui obiect de reglementare a art.3 din proiect.

- La alin.(6) urmează a se concretiza modul de achitare a taxei de stat în mod solidar în cazul coparticipării obligatorii, în special în cazul în care persoana intervine în proces în calitate de copârât, sau în calitate de coreclamant, ulterior achitării taxei de stat de reclamantul care a depus acțiunea. În redacția propusă norma respectivă nu permite înțelegerea și aplicarea corectă, având caracter lacunar.

20. Normele de la art.10 necesită a fi revizuite în scopul evitării suprapunerii acestora.

- Norma propusă la ultim alineat, propunem a fi concretizată prin stabilirea unui termen de restituire a taxei de stat în cazul nedepunerii acțiunii în instanța de judecată.

- Totodată, art.10 necesită a fi revăzut din punct de vedere structural conform cerințelor art.51 al Legii nr.100/2017, în temeiul căruia *articolul poate fi divizat în alineate, constituite, de regulă, dintr-o singură propoziție sau frază, prin care se reglementează o dispoziție specifică ansamblului normelor articolului. Alineatele sunt însemnate succesiv cu numere ordinare, exprimate prin cifre arabe, luate între paranteze rotunde. Alineatul poate fi divizat în litere, care sunt însemnate succesiv cu litere latine mici, urmate de o paranteză*. Sugerăm numerotarea alineatelor.

21. Norma de la art.11, propunem a fi concretizată cu categoria de răspundere instituită și în ce condiții va fi aplicată.

22. Privind Anexa nr.1:

a) La pct.1.1.4, textul „> 1 5000 000”, urmează a fi revăzut, întru asigurarea unei aplicabilități corecte, neadmiterea unor tălmăciri diferite și contradictorii și în scop de rigoare juridică și redacțională.

b) La pct.1.2, respectiv pct.1.2.3. menționăm că, redactarea termenelor „*actelor/acțiunilor executorului judecătoresc*” este defectuoasă din considerentul interpretării neuniforme a acestora și eventualelor deficiențe la aplicarea normelor. Întru utilizarea unei terminologii uniforme propunem folosirea conjuncției „și”, iar termenul executorilor judecătorești de la pct.1.2.3. se va expune la singular.

c) La pct.1.3 și pct.1.4, menționăm că creditorul este plasat într-o poziție neechitabilă în raport debitorul în ce privește cuantumul taxei ce urmează a fi achitate la depunerea cererii introductive, în condițiile în care creditorul nu are certitudinea că aceste cheltuieli vor fi restituite, având în vedere că debitorul se află în incapacitate de plată.

Totodată, prevederea în temeiul căreia pentru *depunerea cererii introductive de către debitor privind intentarea procesului de insolvabilitate* se achită 5000 de lei, necesită a fi corelată cu prevederile art.14 din Legea insolvabilității nr.140/2012 care obligă debitorul să depună cerere introductivă în condițiile în care persoana juridică este în incapacitate de plată și nu poate efectua plăți. Din aceleași considerente, menționăm că, la pct.1.22. *în cazul confirmării tranzacției de către instanța judecătorească în cadrul unui proces de mediere care a avut loc în afara procesului civil se va achita 500 de lei*, or potrivit art.39 din Legea nr.137/2015 cu privire la mediere, *părțile care recurg la mediere sunt scutite de achitarea taxei de stat pentru confirmarea sau investirea cu formulă executorie a tranzacției*.

d) La pct. 1.9 întru ajustare terminologică sintagma „contractului de închiriere” se va substitui cu sintagma „contractului de locațiune”.

e) La pct.1.10. norma urmează a fi revăzută și concretizată sub aspect redacțional.

f) La pct.2, la pct.3, la pct.5, pct.6 și pct.12 pentru un șir de acțiuni taxele sunt stabilite în cote procentuale. Reținem că, Legea.1216/1992, în redacția actuală, prevede că procentele fixe sunt calculate în unități convenționale. Unitatea convențională este egală cu 20 de lei. Întru respectarea principiului accesibilității normei juridice care presupune claritate, precizie și înțeles univoc, în proiect necesită a fi prevăzut mecanismul de determinare a valorii cotelor procentuale propuse.

g) La pct.3.7, întru respectarea terminologiei constante și uniforme, cuvintele ”în scop de întregire a familiei” se vor substitui cu cuvintele ” în scop de reîntregire a familiei”.

23. Proiectul de lege urmează a fi completat cu norme care să reglementeze situația persoanelor care beneficiază de asistență juridică garantată de stat și să determine în sarcina cui va cădea obligația achitării taxelor pentru acțiunile/actele din cadrul procesului de judecată. Acesta este un risc major pentru păturile vulnerabile, potențial private de posibilitatea de a beneficia de dreptul de a accede la o instanță judecătorească.

24. Pentru a fi în corespundere cu cerințele tehnicii-legislative de elaborare a actelor normative, prevăzute în Legea nr.100/2017, sugerăm următoarele:

a) În conformitate cu art.8 alin.(2) din Legea nr. 100/2017 cu privire la actele normative, în clauza de adoptare a legii se indică categoria acesteia. Prin urmare, în clauza de adoptate se va indica categoria legii.

b) În tot cuprinsul proiectului, referințele la actele normative se vor expune ținând cont de prevederile art.42 alin.(5) și art.55 alin.(5) din Legea nr.100/2017, astfel încât la indicarea datei de adoptare a actului normativ să se indice numărul de ordine, ca element de identificare, la care să se adauge anul în care a fost adoptat, aprobat sau emis acesta, fiind despărțite de o bară „/”.

c) Întrucât intrarea în vigoare a legii va necesita modificarea unor acte normative, art.13 din proiect urmează a fi completat cu prevederi care să stabilească drept sarcină a Guvernului elaborarea și înaintarea Parlamentului a propunerilor de aducere a legislației în vigoare în concordanță cu prezenta lege sau completarea proiectului de lege supus avizării cu articole noi care vor dispune modificările de rigoare.

d) Proiectul necesită a fi revăzut din punct de vedere redacțional.

În concluzie, sugerăm autorilor reexaminarea oportunității promovării proiectului de lege nr.484 din 27.12.2022 prin prisma observațiilor invocate în aviz.

**Șeful Direcției generale
Ion CREANGĂ**

ex.: Olesea Bostan
tel.: 820-237
e-mail: olesea.bostan@parlament.md